

Çokkültürlü Ortamda Irkçılık ve Farklılıklarla Yaşama

HABİBE AKÇAY - EMRE Ş. ASLAN*

Giriş

Farklı toplumlarda olabileceği gibi aynı toplum içinde yaşayan bireyler arasında da çeşitli dinî ve kültürel alanda düşünce farklılıkları görmek mümkündür. Farklılıklar modern anlamda toplum olmanın gereğidir. Öte yandan toplumda hâkim olan etnisitenin azınlık durumundakileri baskı altına alması, kendi gibi olmaya zorlaması ya da şiddet kullanması, yani ötekinin varlığını yok etmeye çalışması, farklılıkların bir arada yaşamasını zorlaştırıcı en önemli biri olarak görülebilir.

Ötekileştirmenin zemini, çeşitli argümanlar temelinde akıl yürütmekle ve yargılamakla örülmektedir (Arar ve Bilgin, 2010:15). Akıl yürütme ve yargılamanın sonucu olarak, bireyler çoğu zaman kendi kültürünü ya da içinde bulunduğu etnik gruba önemli ve değerli olarak görebilmektedir. Öte yandan hâkim olan kültür ya da etnisite içerisinde bulunan birey, kendi dışında kalanları değersiz görme, ötekileştirme ve çoğu zaman dışlama eğiliminde olabilir. Ötekileştirilenlere, toplumun geriye kalanları tarafından genellikle olumsuz özellikler yüklenmekte ve toplumda oluşabilecek olumsuzluklar öteki'ne atfedilmektedir.

* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Çokkültürlü ortamda önemli olan bütün kültürlere eşit düzeyde değer vermek ve farklılıklara karşı saygılı olmaktır. Çünkü Bauman'ın da vurguladığı gibi "Biz ancak biz olmayan ötekiler; onlar varsa biz oluruz. Onlar da hep birlikte bir bütün olarak grup oluştururlar, bunun tek nedeni de onların aynı öznitelikleri paylaşmalarıdır. Kendimizi 'onlar' karşısına koyma ihtimali olmaksızın kendi kimliğimizi anlamlandırmada zorluk çekeriz" (Bauman, 2010:65).

Çokkültürlülük kavramı, sadece etno-kültürel grupları değil, bunun yanı sıra kadınları, eşcinselleri, engellileri, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan dezavantajlı grupları tanımlamak amacıyla da çok daha geniş anlamda ele alınmaktadır. Bu çalışmada, çokkültürlülük kavramı daha çok etno-kültürel gruplar durumunda olan belli bir ülke sınırları içinde yaşayan etnik azınlıkları açıklama amacıyla ele alınmıştır.

Bunun yanı sıra insanların farklı etnik gruplarla bir arada yaşadıkları günlük hayatlarında, bu farklı etnik grupların üyelerine karşı ırkçı bir eğilim ve söylem sergileyip sergilemediğini araştırmak amacıyla çalışma kapsamında, farklı etnik gruplardan 27 üniversite öğrencisi ile derinlemesine mülakat tekniği aracılığıyla veriler toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar farklılıkları kabullenme, birlikte yaşama, ırkçı davranışlar değişkenleri bağlamında analiz edilerek yorumlanmıştır.

Çokkültürlülük

Çokkültürlülük, bir olgu olarak farklı kültürlerin bir arada yaşama pratiklerini ifade eden sosyolojik bir kavramdır. Kısaca belli sınırlar içinde birbirinden farklı kültürlerin bir arada yaşamalarını anlatmak için kullanılmaktadır.

Fukuyama (1990), kültürü tanımlarken cinsiyet, yaş, cinsel yönelim, dinî inançlar, etnik durum, irksal köken ve sosyo-ekonomik statü gibi değişkenleri de kapsadığını ve her bir faktörün, bireyin kültürel gerçekliğini biçimlendirmede tek tek ve birlikte önemli olduklarını belirtmektedir. Kültür, bu karmaşık ve iç içe yapısında da anlaşılacağı üzere dünya üzerinde insan sayısı kadar çeşitlendirilebilecek çok geniş anlamlı bir kavramdır. Bu kültürel çeşitliliği bir arada barındırmak günümüz modern toplumlarının gerekliliğidir.

Birden fazla kültürün bir arada ve iç içe bulunduğu durumu ifade eden çokkültürlülük kavramı üzerine tartışmalar 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır. Erken dönem ırk, etnisite ve göç araştırmalarının pek çoğunda varsayılan asimilasyoncu söylemin karşıt bir tezi olarak yansıtılan çokkültürlülükte temel kabul; öteki kültürü kendine benzetmeye çalışmadan onu kendine özgü özellikleri ve yapısıyla olduğu gibi kabul etmek ve buna yönelik olarak da ortak yaşam alanlarını paylaşmaktır (Çetin, 2007:24).

Nancy Franser toplum içinde farklı kültürlerin kendini kabul ettirmelerine yönelik olan tanınma siyasetini şu şekilde özetlemektedir (Kymlicka, 2006:461):

Kültürel baskınlık (bir başka kültürle ilgili yorum biçimlerine tabi tutulmak), tanınmama (kişinin kendi kültüründeki yetkili makamların iletişim pratiklerinde görünmez kılınması) ve saygısızlık (kamusal kültürel temsil sürecinde ya da gündelik ilişkilerde aşağılanma) dâhil toplumsal temsil, yorum ve iletişim biçimlerine kök salmış kültürel adaletsizliklere yoğunlaşır. Çözüm, yabancılaştırılmış grupların saygı gösterilmeyen kimliklerini ve kültürel ürünlerini yeniden değerlendirmeye

yönelik kültürel ya da simgesel bir değişim veya kültürel çeşitliliğin olumlu bir biçimde yeniden değerlendirilmesidir. Tanınma siyasetinin amacı, grup farklılıklarını kabul ettirmektir.

Bunun yanı sıra Taylor, “kültürel kimliklerin eşdeğer saygı esasına göre değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kısacası Taylor için çokkültürlülük kültürel kimliklerin tanınmasıdır (Taylor, 1996,12). Taylor tanınma politikasında bir kültürün diğer bir kültürden üstün olduğunu varsayan hiyerarşik bir yapılanmaya karşıdır. Görüldüğü gibi tanınma politikası ile kültürel ve bireysel kimlikler arasındaki çatışmayı ortadan kaldırmak ve ötekinin varlığını kabul etmenin bir çözümü sunulmaktadır.

Küreselleşmenin en yoğun hissedildiği, farklılığın ve çokkültürlülüğün toplumların temel özelliği haline geldiği 21. yüzyılda, farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmesi ve birbirini anlayabilmesi en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Böyle bir çeşitlilik içinde olumlu bir uygulama olarak kabul edilen çokkültürlülük, küreselleşmeyle birlikte yerelliklerin de yükselişe geçmesi neticesinde son zamanların popüler kavramından biri olmuştur.

Çokkültürlülük, kültürel anlamda heterojen bir toplumda çeşitliliğin, çok sesli ve çok renkliliğini ifade eden bir anlayıştır. Böyle bir kapsayıcılık içinde farklı ırk, dil, din ve kültürel yapıdaki bireylerin, egemen güç karşısında tıpkı engelli ya da sağlık problemleri yaşayan insanların kendilerini toplumdaki konumlarından ya da uzak tutmaları gibi, kendilerini toplumsal yapıdan uzaklaştırmalarını önlemektedir. Bununla birlikte bugün, daha önceleri dışlanan gruplar sırf ırkları, kültürleri, cinsiyetleri, becerileri ya da cinsel tercihleri “normal” sayılan yurttaşların-

kilerden farklı diye artık susturulmayı ya da marjinalleştirilmeyi ya da sapkın olarak tanımlanmayı istemiyorlar. Kimliklerini tanıyan (görmezden gelmek yerine) ve farklılıklarıyla uzlaşan (dışlamak yerine), daha kapsayıcı yurttaşlık kavramı istiyorlar (Kymlicka, 2006:454).

Kimliğini “öteki” üzerine kuran bireyler (Karaduman, 2010:2896), yurttaş olarak toplumun geriye kalan kısmından da kendi sahip olduğu özelliklerini kabul etme hassasiyetini beklemektedir. Bundan dolayı çokkültürlülük üzerine düşünürken kültürel çoğulculuğu ve gruplara göre farklılaşan hakları hesaba katmak gerekmektedir.

Geleneksel haklar temelinde yurttaşlık modelinde hedef, yurttaşlar arasında belli bir ortak ulusal kimliği geliştirmektir. Yani yurttaşlık sadece belli haklar ve hukuki statü ile belirlenen bir kavram değildir. Aynı zamanda bir kimlik, kişinin üyesi olduğu cemaatin bir yansımasıdır. Sağlık ve eğitim hizmetleri gibi temel sosyal hakların genişletilmesinin özünde yurttaşlık kavramının ulusal bir kimlik ve ulusal bir üyelik olarak benimsenmesi ve genişletilmesi görüşü yer almaktadır. Bu temel sosyal haklar bireyin gereksinimlerini karşılamanın yanında, daha önce dışlanmış grupların ortak bir ulusal kültürle bütünleşmesini sağlayacak, böylece bir ulusal birlik ve bağlılık kaynağı olacaktır. Yani buradaki ana amaç kişilere “ortak bir mülk ve miras” olması gereken ortak bir kültüre dâhil etmektir (Marshall, 1965’den akt. Kymlicka, 2006:455).

Farklı ırksal temellere dayanan kültürleri ortak bir alan içinde toplamak, aynı zamanda kişilerin ortak değerleri bilmesi, benimsemesi ve ortak değerlerden zevk alabilmesi açısından da önemlidir. Aslında bir grubun var oluşu, üyelerinin bağımsız eylemlerinden oluşan kalıcı bir ağdan ibarettir (Bauman,

2010:100). Çokkültürlülüğün farklı etnik grupları kendi içlerinde belli değerleri olan topluluk halinde yaşayan yapılar olarak görmesi, çokkültürlülükte cemaatçi özellikleri de ortaya çıkarıştır. Özellikle etno-kültürel azınlıklar cemaat tarzında bir yaşam sürmekte ve çoğu zaman kendi kültürlerinin asimile olmasını önlemek adına küçük ölçekte de olsa var olan kültürlerini baskın kültürel değerler içinde devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Bu açıdan liberal bireycilikten çok cemaatçiliğe yaklaşan kolektif bir özellik sergilemektedirler.

Ulusal, etnik, dinsel ve kültürel farklılıkların yönetimi konusunda günümüz ulus-devletleri iki belirgin alternatif siyaset anlayışından birini benimsemek durumundadırlar: Cumhuriyetçilik veya liberal çokkültürlülük (Kaya, 2005:13). Cumhuriyetçi anlayış farklılıklara göre siyaset üretmek yerine herhangi bir ayırım gözetmeden siyasal bir birey yaratır. Böyle bir anlayış içinde hiçbir ırksal, dinî ya da kültürel gruba ayrıcalıklı bir konum oluşturulmaz.

Liberal çokkültürlülük ise çeşitlilik içinde bir bütünlük şeklinde formüle edilebilir. Bu anlayışa göre çokkültürlü yapı içinde azınlık gruplarına kolektif bir takım hakların verilmesi, söz konusu azınlıklar içindeki bireylerin özgürlüklerine ulaşabilmesi açısından önemlidir (Kaya, 2005:14).

Liberalilerin birçoğu devlet-etnisite ayrımını savunur. Liberalere göre devlet bütün etnik ve ulusal grupların üstündedir. Onların yaşam biçimlerini desteklemeyi ve teşvik etmeyi ya da toplumsal çoğalmalarına etkin bir ilgiyle yaklaşmayı reddeder. Devlet, bu grupların dilleri, tarihleri, edebiyatları ve takvimleri konusunda tarafsızdır. Resmî bir dil tanımamış olan ABD ise bu konudaki en önemli örnektir.

Siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok konuyu içine alan çokkültürlülük hepsi birbirinden ayrı tutulması gereken

çok farklı sorunları kapsar. Göçmenlik, azınlık milliyetçiliğinin meşruluk sorunu, yerli halklar, grupların temsili, dinî guruplarla ilgili tartışmalar, cinsiyet eşitliği ve ırkçılık konuları çokkültürlülüğün kapsama alanı içerisinde giren sorunlardandır.

İrkçılık

Çokkültürlülükle ilgili sorunlardan ve araştırmanın odaklandığı konulardan olan ırkçılık, birlikte yaşamanın, paylaşmanın ve çalışmanın belirleyici unsurlarının başında gelir.

Birçok kültürü içerisinde barındıran sosyal yapı veya devlet denen aygıtı oluşturan mekanizma birbirinden farklı ırkı, dini, dili, kültürü vs. içerir. Bu farklılıklar, sistemi oluşturan birey veya gruplar arasındaki düşünce ve yaklaşım ayrılıklarının kaynağını oluşturur. Birbirinden farklı kültürel, siyasi, dinî ve ırkı farklılığa sahip olan siyasal ve sosyal sistemlerde her bir unsurun birbirinden farklı istek ve ihtiyaçlara sahip olması ve bu ihtiyaçların ortak bir zeminde karşılanmasının zorunluluğu sürekli bir kaos ve çatışma ortamını ortaya çıkarır.

Çokkültürlü bir yapının ürünü olan, devletin mekanizmaları içerisinde ortaya çıkan çatışmalardan oluşan sorunlardan birisi de ırkçılıktır. Kelime anlamı, toplumun belli bir türü olarak güç ilişkileri sistemi içerisinde hareket eden özel sembolik bir sistem olarak ifade edilen ırkçılık (Guillaumin, 2003:30) genetik politikayı belirleyen bir unsurdur. Türkçe sözlükte, “İnsanların toplumsal özelliklerini biyolojik, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretisi, rasizm” (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanan ırkçılık, biyolojik varsayımlara dayanmaktadır (Heywood, 2010: 237). İnsanlar arasında ne insan eseri ne de insan çabasıyla değiştirilebilir olduğu düşünülen ayrımları temsil eden ırk fikri, sıklıkla katıksız

bir biyolojik anlama dayandırılır; yani bireysel karakter, kabiliyet ve mizaç, kafatası ya da bedenın öteki parçalarının şekli ve ölçüsü gibi gözlenebilir, dışsal niteliklerle yakından ilişkilidir ya da bir daha değişmemek üzere belirlenmiş olan genlerin niteliği ile ilgilidir (Bauman, 2010:195). Bireyin hangi genlerden geldiği ve hangi kültürün bir parçası olduğu sorusunun cevabı, o kişinin hangi ırkın temsilcisi olduğunun yanıtı niteliğindedir. Bu yanıt, çokkültürlü sosyal doku içerisindeki çatışmaların bir kısmında kendini ırkçılık olarak ifade etmektedir.

İrkçılık, farklı siyasi ve sosyal kararların değişik biyolojik ırkların varlığıyla açıklanmasına dayanır (Heywood, 2010: 236). Belirli bir ırka sahip olan birey, içerisinde yaşadığı sosyal mekânizmada varlığını ve çıkarlarını koruyabilmek ve devam ettirebilmek amacıyla kendisiyle birlikte aynı soydan gelen insanlarla bir dayanışma içerisine girer. Bu dayanışmanın otomatik tezahürü ırkçılığı doğurur. İrkçılık dünyadaki ırklar arasında doğuştan gelen temel farklılara dayanır. Doğuştan gelen bu farkların siyasi ve toplumsal sonuçlara varabilmede etkin rol oynayacağı düşüncesi (Heywood, 2010: 237) ırkçılığı destekler.

İrkçılık, bireysel düşmanlık bulgularıyla ortaya çıkan bir sonuç değildir, daha çok belirli bir soyun veya ırkın ortak çıkarlarının savunulmasına dayanır. Bazen bu savunma devlet aygıtının sistemine de yansır. Ortaya konan sosyal düzenlemeler ırkçı devletin sosyal yapısını destekler (Glover, 2009:39).

Tüm ırkçı teoriler iki ön kabulün bir sonucudur (Heywood, 2010: 236):

1) Dünyadaki insanların birbirlerinden temel genetik farklılıkları vardır. Bu biyolojik farklılık insanları diğer insanlardan ayıran temel farklılıklardandır. Doğuştan gelir ve sonradan değiştirilemez.

2) Genetik ayrımlar, siyasi ve toplumsal olarak önemli ahlâki, kültürel ve entelektüel farklılıklara yansır. Bireyin sahip olduğu genetik kod, onun sadece biyolojik olarak değil, sosyal ve psikolojik olarak da ayrışmasına neden olur. Her ırk, kendine has bazı tutum ve davranış özelliklerine sahiptir ve bu nitelikler onun varlığını simgeler.

İrkçılık ve Ayrımcılık

İrkçılığın siyasileşmesi, yani siyasal alanda tezahür etmesi onu bir sorun haline getirir. Siyasi ırkçılık, ırk ayırımına ve kan üstünlüğüne veya kanın bayağılığına (arianizm veya anti-semitizm) vurgu yapar. Her ırk kendini üstün ırk olarak görme eğilimdedir. Bu eğilim, diğerlerinin sıradan ırklar olarak algılanmasının bir sonucudur ve ayrımcılığı ortaya çıkarır. İrkçılık ve ayrımcılık sıklıkla birbirleri yerine kullanılır. Ayrımcılık farklı ırklardaki insanlara duyulan düşmanlığı ifade eder (Heywood, 2010: 236).

Çokkültürlülük içerisinde ırkçılıkla ilgili en önemli problemlerden birisi ayrımcılıktır. Ayrımcılık, sosyal ve siyasal alanda nüfuzu az olan ırkların dışlanması, ötekileştirilmesini ortaya çıkarmaktadır. Liberalizmin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan eşitlik düşüncesi toplumun her kesiminin özellikle bireylerin sistem içerisinde özgür birer varlık olarak yaşamlarını sürdürmelerini öngörmektedir. Ancak bu her zaman mümkün değildir.

Her biri kendine ait kültürel bir dokuya sahip olan ırklar, başka ırklara karşı kendi kültürlerini koruma ve kendi varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar, ancak bunu yaparken zaman zaman aşırılıklar meydana gelmekte kendilerinden farklı grupların susturulması veya marjinalleştirilmesi yoluna başvurmaktadırlar. Farklı olan ırkın sosyal hayattan soyutlanması,

haklarının gasp edilmesi, ayrımcılığa tâbi tutularak adaletsiz yaklaşımların ortaya konması gibi konular, ırkçılıkla ilgili karışılan önemli problemlerdendir.

Bu sorunların ortadan kaldırılması ve yasal güvence altına alınması amacıyla uluslar üstü düzeyde çeşitli çalışmalar yapılmış ve böylece ırklara yaşama hakkı tanınmıştır. Bu alanda yapılmış en önemli çalışmalardan birisi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1965 tarihli ve 2106 A (XX) sayılı kararıyla kabul edilmiş olan sözleşmedir (www.uhdigm.adalet.gov.tr).

“Her türlü ırk ayrımcılığının tasfiye edilmesine dair uluslar arası sözleşme” ile birlikte bütün insanların hukuk önünde eşit oldukları ayrımcılık veya ayrımcılığa tahrik karşısında hukukun eşit korumasından yararlanma hakkına sahip oldukları dikkate alınarak ırk farklılığına dayanan her türlü doktrin bilimsel olarak yanlış, ahlâki olarak kınanması gereken, toplumsal olarak adaletsiz ve tehlikeli olduğuna ırk ayrımcılığının teoride ve pratikte hiçbir haklı noktasının bulunmadığına vurgu yapılmıştır. Üye devletler tarafından imzalanan bu sözleşme, ayrımcılığı dışlamakta ve ırklara yaşama hakkı tanımaktadır.

1965 yılında kabul edilerek 1969 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si'nde yer alan “ırk, din, renk, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin bütün insanların temel haklara sahip olduğu” ilkesine de atıfta bulunmaktadır.

Irk ve Millet Arasındaki Farklar

Irk, genellikle millet kavramıyla karıştırılır. Anca, bu iki kavram birbirinden oldukça farklıdır. Millet aynı dile, dine, geleneklere vs. sahip insanların oluşturduğu kültürel bir varlığı tanım-

lar, ırk kavramı ise insanlar arasındaki biyolojik ve genetik farklılıkları ifade eder (Heywood, 2010: 236). İrk, millettten farklı olarak ve kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde doğaya özgü, insan etkisi ve denetimi dışında, bir şey olarak algılanır (Bauman, 2010: 195). İrkçilik, sınırları dar bir kavramken, millet kavramı daha kapsayıcı, sınırları daha geniş bir kavramdır. İrkçilik sadece kan bağına dayanırken, millet kan bağından ziyade ortak değerler etrafında bir araya gelmeyi ve yaşamayı ifade eder.

İrkçilik ile millet arasındaki farklar şu şekilde sıralanabilir (Heywood, 2010: 236):

a) Milli kimlik değiştirilebilir, fakat ırk değiştirilemez; bir milli kimliği bırakarak bir uyruklaştırma süreciyle başka bir milli kimliğe bürünmek mümkünken, doğumda hatta doğumdan önce anne-babanın ırkına göre belirlenen ırkı değiştirmek mümkün değildir.

b) Milletın simgesi olan vatandaşlık, pasaport, belki din gönlüllü olarak tercih edilebilir, ancak ırkın simgesi olan deri rengi, saç rengi, kan ve vücut yapısı değiştirilemez.

Tüm bu farklılıklara rağmen ırk ile millet arasında sınırlandırılmaz bir ilişki söz konusudur. İrkçılık, millet kavramının bir tezahürü olan milli devletin eşitlikçi ve homojen toplum tasarımının dayanağı olan ulusal/iç sınırlarını yapılandıran ek bir hiyerarşi şeması olarak devreye girer. İrkçılık, milliyetçiliğin kaygan ve her şeye nüfuz eden ama sabitlenemeyen yapısıyla yakından ilişkilidir (Eryılmaz, 2010:192). Ülkeleri oluşturan milletin dayanaklarından birisi de ırktır. Ancak ırkçılık bazı ülkelerin basit bir özelliğı değildir, milletleri oluşturan ve tanımlanmış kanunlar tarafından sınırları belirlenen büyük ulusların bir fenomenidir.

Milliyetçilik ideolojisi, etnik ve dinsel azınlıkları dışlar, aynı zamanda sınıfsal farklılıklar ile kadın-erkek arasında var

olan eşitsizlikleri gizleyen sosyal-siyasal bir söylem olarak da karşımıza çıkar (Bauböck, 1995'den akt. Kaya, 2005:12). Irkçılık ise sadece genetik kodları dikkate alır. Dinsel ve sınıfsal farklılıkları göz ardı eder.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çokkültürlü yaşam günümüz çağdaş toplumlarının en önemli özelliğidir. Hayatın her döneminde bireyler, farklı kültürden insanlarla yaşama durumunda kalmış, farklı etnik yapıdaki insanlarla yaşam pratiklerini paylaşmıştır.

Çoğu zaman toplumdaki baskın etnik yapıdan farklılaşan, bu etnik yapıdan farklı yaşam özellikleri gösteren topluluklar, ya bastırılmakta ya da görmezden gelinmektedir. Öte yandan bu etnik grupların dil, ırk, din vb. farklılıkları görmezden gelinip, onların da egemen kültüre uymaları istenmektedir. Toplumdaki baskın etnik yapıdaki birçok bireyin istediği de bu kişilerin baskın etnik yapı içinde asimile olması ya da sindirilmesidir.

Ulusal kültür içinde damgalandıklarını ya da ulusal kültürden dışlandıklarını düşünen birçok etnik grup olabileceği gibi ulusal kültür içinde, farklı etnik yapılara bazı ayrıcalıkların tanınmasının, ulusun bütünlüğü açısından problem oluşturabileceğini ve bütünlüğü yok edeceğini düşünen kişiler de bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ise insanların farklı etnik gruplarla bir arada yaşadıkları günlük hayatlarında, bu farklı etnik grupların üyelerine karşı ırkçı bir eğilim ve söylem sergileyip sergilemediğini araştırmaktır. Elde edilen sonuçlar farklılıkları kabullenme, birlikte yaşama, ırkçı davranışlar ve ayrımcı söylem değişkenleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, katılımcıların özgürce konuşabilmelerine olanak sağlayan “derinlemesine mülakat” (**in-depth interview**) tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, özellikle kişisel, hassas konularda bilgi toplamak, gizli kalmış anlam ve duygulara ulaşmak, gruptan etkilenmeyi (sosyal onaylanma, beğenilme kaygısı) en aza indirgeyerek kişisel görüşleri anlamak, katılımcıların hassas oldukları ve çoğu zaman açıklamaktan çekindikleri durumları öğrenebilmek amacıyla katılımcılarla birebir (veya çift olarak) gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerdir. Bu teknikle birden fazla katılımcının aynı toplantıda zaman baskısı nedeniyle bir araya getirilememesi gibi zorluklar önlenmekte, grup içinde oluşabilecek, grup baskısı, çekinme, rol yapma gibi olumsuzlukların önüne geçilmektedir.

Derinlemesine mülakat tekniğinde görüşmeler deneyimli araştırmacılar (moderatör) tarafından gerçekleştirilir. Bunun yanı sıra mülakat soruları, mülakatın türüne göre değişen ayrıntıda mutlaka önceden hazırlanmalıdır. Mülakat amacı ile hazırlanacak sorularda belli özellikler aranır. Bunlardan bazıları şunlardır (Karasar, 2007:168):

1) Soru, ne tür bilgi istendiğini açıkça belirler, istenen bakış açısını davet eder ve kaynak kişi tarafından kolayca anlaşılır nitelikte olmalıdır.

2) Soru, tek amaçlı ve varsayımsız olmalıdır.

3) Soru, kaynak kişinin verebileceği verileri içermelidir.

4) Soru, yansız olmalıdır.

Sorular sorulurken “yarı yapılandırılmış mülakat (semi-structured interview) tekniği”nden faydalanmak gereklidir. Bu tekniğe göre takip edilen genel bir soru düzeni vardır. Mülakatçı kaba hatlarıyla bir yol haritasına sahiptir ancak cevaplayıcının ilgi ve

bilgisine göre bu genel çerçevede içerisinde farklı sorular sorarak konunun değişik boyutlarını ortaya çıkarmaya çalışır (Altunışık; Coşkun vd. 2010:92). Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine göre oluşturulmuş ve mülakatçı genel hatlarıyla sahip olduğu yol haritası çerçevesinde sorular sorarak konunun değişik yönlerinin ortaya çıkmasını sağlamaya çalışmıştır.

Öte yandan mülakatın yapılacağı zaman ve mekân da mülakatın sağlıklı olması açısından önemlidir. Katılımcının kendini baskı altında hissetmeden görüşlerini rahatça dile getirebileceği bir ortamda gerçekleştirilen mülakatlarda, katılımcıların mülakat için ayırdıkları zamanın kısıtlı olup olmaması da önemli bir konudur.

Mülakatın başarıya ulaşabilmesi, büyük ölçüde kaynak kişinin yeterince güdülenmesi ile soruların içerik ve biçim yönünden bir örnekliliğinin korunabilmesi ve iyi bir kayıt sisteminin geliştirilmesine bağlıdır. Bu ise rahat bir görüşme mekânı da dâhil olmak üzere fiziki ve psikolojik hazırlıkları gerektirmektedir (Karasar, 2007:170). Bu açıdan araştırmada, katılımcılara kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilecekleri psikolojik ortamın hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

Bunun yanı sıra araştırmada konunun sınırları belirlenmiş olmalı ve bu yönde sorular katılımcılara sorulmalıdır. Mülakat sırasında katılımcılara yöneltilen bu sorular araştırmacı tarafından not tutularak ya da ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmalıdır. Mülakatın anında tutulacak notlarla kaydedilmesi, görüşmenin akıcılığını engelleyebilir. Böyle bir zorluğun varolması halinde birden çok araştırmacının bulunması ve bunlardan birinin ya da bir bölümünün verilerin kaydıyla ilgilenmesinde yarar vardır (Karasar, 2007:172). Katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri ve dikkatlerinin dağılmasının engellenmesi amacıyla-

la araştırma bir moderatör ve bir verileri kaydeden araştırmacı olmak üzere iki kişi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinden farklı ırklara sahip 27 kişi üzerinde derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2011 Mayıs ayı içinde yapılmıştır. Araştırma için bu tarihin seçilmesinin nedeni öğrencilerin okulda yoğun olarak buldukları ders dönemi olmasıdır.

Verilerin Analizi ve Bulgular

Araştırmaya katılan deneklerin 13'ünün ırkı Türk'tür. Bunlardan 7 tanesi kadın, 6 tanesi erkektir. Deneklere sorulan "Kendinizi hangi ırka ait hissediyorsunuz?" şeklindeki soruya bu deneklerin tümü "Kendimi Türk olarak hissediyorum" cevabını vermiştir. "Türk olmak size ne hissettiriyor?" diye sorulduğunda ise (bu sorunun sorulmasındaki amaç denegin kendi ırkını diğer ırklardan üstün görüp görmediğini öğrenmek ve ırkçı bir söyleminin olup olmadığını analiz etmektir) deneklerin bir kısmı şu cevapları vermişlerdir:

- Diğer ırklardan kendimi üstün görüyorum. Çünkü Türkiye'de yaşıyorum ve bir Türküm; kendi ülkem, kendi milletim.
- Güç ve hâkimiyet hissediyorum. Ayrıcalıklı hissediyorum.
- Gurur duyuyorum
- Türk olmak gurur verici, kendimi diğer ırklardan farklı hissediyorum.

Türk olduğunu belirten denekler genellikle "Türk olmak size ne hissettiriyor?" sorusuna rahatlıkla "Gurur verici" ya da "Gurur duyuyorum" şeklinde cevaplar vermiştir.

"İrkinizden dolayı toplum içerisinde ayrımcılığa uğruyor musunuz?" şeklindeki diğer bir soruya Türk olan deneklerin

tümü ayrımcılığa uğramadığını, fakat deneklerden 3'ü ayrımcılık yaptığını söylemiştir. Türk bir kadın denek “Yaşadığım yurttta Kürtler var. Bir arada yaşıyorum ama onlarla birlikte yaşamaktan mutlu değilim. Onların hepsinin kafasında aynı düşünce var. Türk milliyetçiliğine karşı tavırlılar” cevabını vermiştir. Bir erkek denek ise “Kürtlerin kültür seviyeleri çok düşük, eğitim seviyeleri ve ekonomik seviyeleri de... Kavgacılar, çingeneler de öyle, huzurumuzu bozuyorlar” şeklinde cevap vermiştir.

Deneklere sorulan bir diğer soru “Sosyal yaşamınızda hangi ırka ait olduğunuzu gizleme gereği hissediyor musunuz?” şeklindedir. Bu sorunun sorulmasındaki amaç deneklerin sosyal yaşamlarında yani genel olarak okul/yurt gibi farklı kültür ve ırklardan olan insanlarla birlikte yaşadığı ortamlarda, buralardaki insanlardan kendi ırkını gizleme gereği duyup duymadığını öğrenmektir. Bu soruya deneklerin tümü ırkını gizleme gereği duymam şeklinde cevap vermiştir. Deneklerden biri “Eğer burada değil de doğudaki bir şehirde okusaydım yani Kürtlerin yoğun olduğu bir yerde, muhtemelen Türk olduğumu gizlemem gereken ortamlar olacaktı. Çünkü oradaki insanlar (Kürtler) bizi sevmiyorlar. Ben liseyi Malatya’da okumuştum, orada böyle problemler yaşadım” şeklinde cevap vermiştir.

Deneklere sorulan “Sizden farklı ırktan biriyle aynı evi/odayı/sırayı paylaşmak ister misiniz?” şeklindeki soruya denekler şu cevapları vermişlerdir:

- Farklı ırktan arkadaşlarla aynı evi paylaşmıyorum ama olsa sorun olmazdı. Bana karşı bir hakaretleri olmadığı sürece sorun olmaz.

- Aynı evde yaşarım ancak kültür ve eğitim seviyesi yüksek olmalı, bize saygılı davranmalı.

- Farklı ırkların benim bulunduğum ortamlarda olması beni rahatsız ediyor, Kürtlerin aslı da Türk'tür.

Bu cevapların dışında denekler genel olarak farklı ırklardaki insanlarla bir arada yaşamaktan rahatsız olmadığını belirtmiştir.

“Farklı ırklardaki insanlara yaklaşımınızdan bahseder misiniz? Hangi ırktaki insanları kendinize daha yakın buluyorsunuz? Neden?” şeklindeki soruya denekler,

- Farklılıklarla yaşamak güzel, şuralı buralı benim için önemli değil benim için anlaşabilmek önemli.

- Milliyetçilik yapmadıkları sürece sorun değil farklı ırklardaki insanlarla bir arada yaşamaktan rahatsız olmam ama bizi aşağılayıp kendilerini üstün görürlerse rahatsız olurum tabii ki.

- Bulduğum ortamda kendi dillerini konuşuyorlar, rahatsız oluyorum. Acaba benim hakkımda kötü bir şeyler mi söylüyorlar diye düşünüyorum. Bundan çok rahatsız oluyorum.

- Lazları kendime yakın buluyorum, onlar da Kürtleri sevmiyorlar ve onlarla yaşamak istemiyorlar.

- Terör nedeniyle Kürtlere soğuk bakıyorum ama Lazlarla bir problemim yok şeklinde cevaplar vermişlerdir.

“Bulduğunuz ortamda farklı ırkların olması sizi rahatsız eder mi?” diye bir soru sorulduğunda, deneklerin çoğunluğu buldukları ortamda farklı kültürlerin olmasının renklilik olacağını söylemişlerdir. Deneklerden biri ise “Farklı kültürler olabilir ama bazen mesela bölücülükle alâkalı şeyleri kendi kültürleri gibi göstermeye çalışıyorlar. Bundan rahatsız oluyorum, böyle bir farklılığı istemiyorum” cevabını vermiştir.

“Arkadaşlık kurarken karşınızdaki insanın hangi ırktan olduğu önemli mi?” sorusuna ilk tanıştıkları insanın ırkına dikkat etmediklerini söylemişlerdir. “İlk başta sormam nerelisin diye ama eğer konuşması bozursa anlarım zaten doğulu olduğunu,

çok güvenmem”, “Az önce ikimiz de aynı sınava girdik, aynı sırada oturduk, yanımdaki arkadaşım Kürttü, böyle şeylere dikkat etmem” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

“Farklı ırkların kendi kültürlerini yaşaması sizi rahatsız eder mi?” şeklindeki soruya denekler genellikle dillerini anlamadıkları, farklı bir dili konuşuyor olmalarından dolayı rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Deneklerin verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir:

“Bazen kendi aralarında kendi dillerini konuşmaya başlıyorlar durup dururken, acaba vatan millet adına kötü bir planları mı var diye düşünüyorum.”

“Kaldığım odada kendi yöresel müziklerini dinliyorlar; bazen hoş şeyler oluyor, ben de dinliyorum.”

“Yaşadığınız ortamda farklı ırklara nasıl davranılmaktadır?” şeklindeki soruya denekler genellikle olumsuz bir tutum olmadığını fakat deneklerin bazıları Kürt biriyle evlenmesine ailesinin kesinlikle izin vermeyeceğini, arkadaşlık kurabileceğini fakat ailesinin içine farklı bir ırkın girmesinden ailesinin rahatsız olabileceğinden bahsetmiştir:

“Bizim memleketimizde Kürtler genellikle inşaatlarda çalışıyor. O yüzden çok hoş karşılanmazlar.”

“Olumsuz düşünceler vardır farklı ırklara karşı ama bu genelde düşüncede kalır, olumsuz bir tavır, bir davranış olmaz genelde” şeklinde cevaplar da verilmiştir.

Deneklerden biri Çerkez’dir. Deneğe sorulan, “Kendini hangi ırka ait hissediyorsun?” sorusuna ise “Türk” cevabını vermiştir. “Neden Türk gibi hissediyorsun?” diye sorulduğunda ise “Ben Çerkezce bilmiyorum, Türk gelenekleriyle yetiştim, bu nedenle kendimi Türk hissediyorum” cevabını vermiştir. Denek ırkından dolayı bir ayrımcılığa uğramadığını ve farklı ırklara da

bir ayrımcılık yapmadığını belirtmiştir. Ayrıca “Sene başında Kürt bir arkadaşla tanıştık, onunla Türk arkadaşlarımdan daha iyi anlaştık, hatta şimdi yurttan aynı odada kalıyoruz. Bir sorun yaşamadık hiç” şeklinde açıklama yapmıştır. Ayrıca denek Laz dediği Karadenizli arkadaşlarını kendine çok yakın bulduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra bölücü bir görüşü olmadığı sürece herkesle iyi anlaşabileceğinden bahsetmiştir. Sosyal yaşamdaki kültürel farklılıkların kendisini rahatsız etmediğini belirtmiş ve “Ama karşımdaki kişiye de bağlı; eğer huzursuzluk çıkaran biriyse, hangi ırktan olduğu önemli değil, uzak durmaya çalışırım” şeklinde açıklama yapmıştır.

Deneklerden 2’si ise Laz’dır. Bunlardan biri erkek, diğeri kadındır. Deneklerden erkek olan Laz asıllı olmasına rağmen kendini Türk olarak hissettiğini belirtmiştir. Her iki denek de ırkından dolayı bir ayrımcılığa uğramadığını belirtmiş ve hatta kadın olan; “Lazları merak ediyorlar, sempatik bulduklarını söylüyorlar” şeklinde açıklama yapmıştır. Deneklerin her ikisi de farklı kültürlerle bir arada yaşamının güzel olduğunu, farklı kültürleri tanımak istediklerini belirtmişlerdir. “Aynı yurttan/evde kalmaktan rahatsızlık duyar mısınız?” şeklindeki soruya ise her iki denekte rahatsızlık duymayacağını belirtmişlerdir. Öte yandan her iki denek de kendi açısından farklı ırktaki biri ile arkadaşlık yapmanın sorun oluşturmadığını fakat ailelerinin Kürt biriyle evlenmelerine sıcak bakmayacaklarını belirtmişlerdir.

Deneklerden biri Arap asıllıdır. Ancak bu denek kendini Türk olarak hissettiğini belirtmiştir. “Arap olmak nasıl bir duygu?” diye sorulduğunda ise “Çevremdeki insanlardan farklı olmak güzel bence, seviyorum” şeklinde cevap vermiştir. Denek kendinin farklı ırklara ayrımcılık yapmadığını fakat kendisinin ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. “İrkımı giz-

leme gereği hissetmiyorum, farklı ırklardaki insanlarla aynı odayı paylaşıyorum. Kürtler fazla milliyetçi. Onlarda abartılı bir milliyetçilik var, Kürtçe şarkı dinliyorlar, rahatsız oluyorum. Onlar da Türkçe konuşmalılar. Beni de milliyetçiliğe itiyorlar böyle yaparak” şeklinde açıklama yapmıştır. “Kendi yaşadığınız ortamda ırk ayrımı var mıdır?” şeklindeki soruya ise “Benim yaşadığım yerde ırk ayrımı yapılmaz, ben burada gördüm. Ben de bazen kendi anadilimi konuşurum burada ama diğer insanları rahatsız etmemeye çalışırım” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin 8’i ise Kürttür. Denekleri 2’si kadın 6’sı erkeklerden oluşmaktadır. Kürt olmalarıyla ilgili sorulara üç denek olumlu yaklaşmıştır. Olumlu yaklaşanlardan bir tanesi, Kürt olmayı gurur verici bir şey olarak görürken bir diğeri, Kürtlüğü avantaj olarak görmektedir. Üçüncü denek ise Kürtlüğü geleneklerine bağlı, kültürünü benimseyen, kültürüne sahip çıkan ırk olarak gördüğünü dile getirmiştir.

Diğer denekler ise Kürtlüğü “Bir engel olarak karşısına çıkabilecek”, “terörden dolayı utanılabilecek”, “bazı ortamlardan dışlanan”, “bir azınlık gibi her şeyden yoksun” bir ırk olarak gördüklerini dile getirmişlerdir.

Kürt olmayı ve Kürtçe bilmeyi kendi için bir avantaj olarak gören bir kadın; “Kürtçe bilmek benim için bir avantaj. Farklı bir şehre gittiğimde oradaki insanlarla rahatça anlaşabiliyorum. Çünkü fazladan bir dil daha biliyorum. Bu da bana iş olanaklarında fırsatlar sunmaktadır” düşüncesine sahipken, Kürt ırkına mensup olan bir erkek ise, “İşe girmemde Kürt olmam bana sıkıntı yaşıyor. Kürt olduğumu öğrenince korkuyorlar. Kürt olmamın karşıma engel olarak çıkabileceğini düşünüyorum” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Diğer taraftan bir denek

de “Bu topraklarda yaşıyorsam Türk vatandaşım, ama ırkım Kürt” şeklinde kendisini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan Kürt ırkına mensup deneklerin bir kısmı ırkıdan dolayı ayrımcılığa uğramadığını dile getirmiştir. Bunlardan bir tanesi bunun sebebinin kendisinin fiziksel görünüşü olarak Kürtlere benzememesinden kaynaklandığını iddia etmiştir: “Ben fiziksel olarak Kürtlere benzemiyorum. İstanbul’da doğdum ve orada yaşadım. Kültür olarak da Türklerden ayrırt edilmiyorum. Bu nedenle birçok kişi beni Türk olarak görmekte ve bana karşı herhangi bir ayrımcı yaklaşım sergilenmemektedir. Ancak birçok Kürt arkadaşım ayrımcılığa maruz kaldı. Ben Türklerle de Kürtlerle de çok iyi anlaşabiliyorum.”

Araştırmaya katılan diğer dört denek ise ayrımcılığa uğradığını ifade etmişlerdir. Bu kişilere göre eğitim ve bilgi düzeyi düşük olan kişilerle diğer kültürü tanımayanlar ve kendini geliştirememiş olanlar diğer kültürlerle karşı tepki göstermekte ve ayrımcılık yapmaktadırlar. Ayrımcılık yapıldığını düşünenlerden birisi, ayrımcılığın en çok iş yaşamında ve iş ararken gerçekleştiğini dile getirmiştir. Diğer taraftan, ayrımcılıkta terörün etkisinin önemli bir etken olduğu, ayrımcılık yapıldığını düşünenlerin hepsinde hâkim görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bir denek “Arkadaşım Türkçeyi iyi bilmediği için farklı karşılandı. Türk arkadaşlar, onun bu haline güldüler. Fakat zamanla onlar da alıştılar” diyerek toplum içerisinde ayrımcılığın nasıl gerçekleştiği konusunda düşüncelerini dile getirmiştir. Düşünceler şu şekildedir:

“Kürtlere karşı olumsuz tutum ve davranışların sebebi medya; medya sürekli kötü haberleri vermekte, iyi haberleri ise vermemektedir. Bu da insanların algısını etkilemektedir.”

“Kürtler çoğu imkânlardan yoksun, özgürlük tanınmamış.”

Bir kişi ise kendisinin ırk olarak Kürt olduğunu ancak kendisini Türk hissettiğini dile getirmiştir. Kadın denek, ayrımcılığa uğradığını fakat bu ayrımcılığın hem Türkler tarafından hem de Kürtler tarafından yapıldığını dile getirmiştir: “Bir Türk arkadaşım bana ‘en iyi Kürt ölü Kürt’ dediği zaman bundan çok etkilendim. Ancak Urfa’ya gezi amaçlı gittiğimde ve ‘Türk’ olduğumu ifade ettiğimde de yine tepki gösterdiler. Benim aslen Kürt olduğumu bilen Kürtler ise bana neden Kürtçe konuşmuyorsun diye tepki gösteriyorlar” şeklinde görüşlerini dile getirdi.

Araştırmamız içerisinde ırkçılığa bakışı en çok belirleyici etkiye sahip olan sorulardan bir tanesi, deneklerin farklı ırklardan insanlarla aynı evi/odayı/sırayı paylaşıp paylaşmadıklarıyla ilgili sorudur. Bu soruya Kürt ırkına mensup deneklerin tamamına yakını farklı ırklara sahip insanlarla aynı evi/odayı/sırayı paylaştığını dile getirmiştir. Bir denek sadece Kürtlerle ev/oda/sıra arkadaşlığı yaptığını dile getirmiştir. Ancak bunun da bilinçli değil, rastgele gelişen bir durum olduğunu ifade etmiştir. O kişi düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “Benim için Türklük, Kürtlük değil; insanlık, dürüstlük önemli. Türk bir arkadaşım var. Onu kendi akrabalarımın daha çok seviyorum.”

Denekler, farklı ırklardaki insanların kendi kültürlerini yaşamasını doğal karşıladıklarını fakat aynı dili konuşan bireylerin farklı ırka sahip ve o dili bilmeyen bir kişinin yanında kendi dillerinde konuşmalarının diğer kişiyi rahatsız ettiğini ve bu nedenle farklı ırklardaki kişilerin yanında mümkün olduğunca kendi aralarında kendi dillerinde konuşmadıklarını, eğer konuşuyor veya dinliyorlarsa anlamını mümkün olduğunca o dili bilmeyen kişiye ifade ettiklerini dile getirmişlerdir. Deneklerin görüşleri genel olarak şu şekildedir:

“Kürtçe parçalar dinlediğimde Türk arkadaşlar tepki gösteriyorlar. Ancak anlamını açıkladığımızda kendileri de dinlemeye başlıyorlar. Hatta bazı arkadaşlar, yalnızken de o parçaları dinliyorlarmış.”

“Kürtçe konuşan arkadaşlarla konuştuğumuzda diğer arkadaşlar biz de anlayalım diyorlar. İki laz benim yanımda konuşsa acaba ne konuşuyorlar diye merak ediyorum. Bu nedenle dilimi bilmeyen insanların yanında konuşmamaya özen gösteriyorum.”

Ancak farklı insanların yanında kendi dilinde konuşmakta sakınca görmeyen ve kendi yanında da farklı dillerde konuşulmasını sıkıntı etmeyen denekler de bulunmaktadır:

“Farklı dillerde konuşulması beni rahatsız etmez. Ben de konuşmaktayım. Bana karşı bir ortamda kendi dilimde konuştuğum için olumsuz bir algı olursa o ortama girmem. Oradan giderim.”

Farklı ırklara karşı yaklaşımlarını sorduğumuz Kürt ırkına mensup denekler; “Farklı kültürler beni rahatsız etmiyor. Her kültürün kendine has güzellikleri var. Örneğin Karadeniz parçaları bana farklı hazlar verirken Anadolu parçaları daha farklı hazlar veriyor. Bunlar hoş şeyler” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedirler.

Bu konuda çoğunluğun görüşleri ise şu şekildedir.

“Yaklaşımım ırka değil, bireye bağlıdır. Kişinin bana karşı tavırlarına bakarım. Ayrımcılık olmayacak şekilde her ırk kendi kültürünü yaşayabilir. Saygı duyarım.”

“Laz arkadaşım ile aynı odayı paylaşıyorum. O bana Lazca, ben ona Kürtçe öğretiyorum.”

“Farklı kültürlerle bir arada yaşamak çok güzel, farklı farklı güzellikleri görüp yaşayabiliyorsunuz.”

“Hangi ırkı kendinize daha yakın hissediyorsunuz?” şeklindeki soruya ise birçoğu “Türkleri” derken, bir kısmı da “Lazları” şeklinde cevap vermiştir.

Sonuç

Farklılıkları gözeten bir yurttaşlık anlayışının varlığı her şeyden önce toplum içinde ötekini anlama ve onlarla birlikte yaşayabilme bilincini ortaya çıkarmaktadır. Farklılıkları kabul eden, farklılıkları gözeten bir yurttaşlık anlayışı içinde hareket etmenin gerekliliği, toplumda yer alan farklı ırklara karşı duyarlılık ve hoşgörüyü zorunlu kılar.

Bir arada yaşayabilme ve farklılıkları olduğu gibi kabul edebilmenin koşulu her şeyden önce farklı olarak nitelendirilenleri anlamak, empati kurabilmek, hoşgörü ile yaklaşmak ve diyaloga açık olmaktır. Çokkültürlülük günümüz toplumlarının temel özelliklerindedir. Birçok kültürel yapının bir arada eşit haklara sahip bir şekilde varlığını sürdürebilmesi çokkültürlülük anlayışının bir gereğidir.

Bu bağlamda, üniversiteler çokkültürlülüğün yaşandığı ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ırkçılığı konu alan bu araştırma, çokkültürlü üniversite ortamında gerçekleştirilmiştir. Farklı ırklara mensup öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen değerlendirmeler şu şekildedir:

- Öğrenciler farklı kültürleri tanıma konusunda oldukça isteklidirler. Fakat özellikle ailelerinde edindikleri önyargılarından dolayı başlangıçta farklı ırklara karşı mesafeli durmaktadırlar. Fakat zamanla birbirlerin tanıdıkça ön yargıları ortadan kalkmıştır.

- Öğrencilere göre, farklı ırkların birbirlerine mesafeli yaklaşımındaki en önemli nedenler, farklı kültürlerin birbirlerini tanınamaları ve medyanın olumsuz bir algı oluşturmasında yatmaktadır.

- Sosyal ortamlarda öğrenciler arasında ırkçı söylemler çok fazla dillendirilmemekte, fakat mesafeli duruş devam ettirilmektedir.

- Kişiler bilmedikleri bir dilin yanlarında konuşulmasından rahatsız olduklarını ifade etmektedirler. Farklı dillere sahip

olanlar da, dillerini bilmeyen kişilerin yanında zorunlu olmadıkça kendi dillerini konuşmadıklarını ifade etmişlerdir. Eğer konuşmak zorunda kalmışlarsa, tercüme ile açıklama yapmaya özen gösterdiklerini dile getirmişlerdir.

- Her ırkın kendi kültürünü yaşamasına olumlu bakılmakta ancak bir kültürün ön plana çıkarılmasına itiraz etmektedirler.

- Genel olarak birbirlerinin kültürlerini öğrenmeye çalışmakta ve farklı güzellikleri yaşama noktasında istekli davranmaktadırlar.

- Ayrımcılığa maruz kaldığını söyleyenlerin sayısı çok daha azdır. Yaşanan ayrımcılık ise genel olarak teröre, medyaya ve tanımamaya bağlanmaktadır.

Kaynaklar

Gündoğan, Ali Osman “Çoğulculuk ve Değer Bunalımı”, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi 2002, Sayı:8.

Heywood, Andrew Siyasi İdeolojiler, Çev: Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi ve dig, 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara 2010.

Kaya, Ayhan “Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık, Çokkültürcülük ve Azınlık Tartışmaları: Birarada Yaşamının Siyaseti”, Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı (der.), Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık ve Azınlık Tartışmaları (İçinde), Tasev, İstanbul 2005.

Eryılmaz, Banu “Bir Söylem Olarak Milliyetçilik”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2010, Cilt/Vol.:10, Sayı:1, s. 177-202 .

Güvenç, Bozkurt İnsan ve Kültür:Antropolojiye Giriş, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1972.

Taylor, Charles Çokkültürlülük, (Levent Köker), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

Guillaumin, Colette Racism, Sexism, Power and İdeoloji, Taylor & Francis e-Library, New York 2003.

- Arar, Funda Bezirgân ve Bilgin, Nuri “Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı: 30, Bahar 2010, s. 1-18.
- Çetin, İhsan “Çok Kültürlülük ve Kimlik Bağlamında Midyat İlçesi Örneği”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research, 2007 / 2, s. 22-35.
- Glover, Karen S. Racial Profiling: Research, Racism and Resistance, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham 2009.
- Fukuyama, M. Taking a Universal Approach to Multicultural Counseling, Counselor Education and Supervision 1990, 30(19):6-17.
- Karasar, Niyazi Bilimsel Araştırma Yöntemi (17. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.
- Altunışık, Remzi Recai Coşkun, vd., Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul 2010.
- Karaduman, Sibel “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”, Yaşar Üniversitesi Dergisi 2010, 17 (5), S.2886-2899.
- Poyraz, Tuğça ve ARIKAN, “Avrupa-Türkiye İlişkileri Avrupa Yayılmacılığın- dan Sonra Değişen ‘Öteki’ Tanımları”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2004, Cilt:21, Sayı:2, s. 1-16.
- Kymlicka, Will Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- Bauman, Zygmunt Sosyolojik Düşünmek, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınevi, 7 Basım, İstanbul 2010.
- <http://www.uhdigim.adalet.gov.tr/yedek/b2-sozlesmeler/sozlesmeler/01-birlesmismilletlersozlesmeleri/bm-sozlesmelervemetinleri.htm>